

Dworek w 2011 r. (fot. A. Kobza).

Swarzędzki *alfabet historyczny* Antoniego Kobzy

Siedziby właścicieli ziemskich na ziemi swarzędzkiej oraz właściciele dworów i folwarków w okolicy Swarzędza

Nowy Dwór

Właściciele

Folwark założono na polecenie kapituły katedry poznańskiej w drugiej połowie XVIII wieku, w pobliżu Mechowa będącego również w rękach kapituły. Osada położona między rz. Główną a drogą wojewódzką nr 194, została włączona w granice sołec-

twa Janikowo Górne w 1995 r. Powierzchnia majątku ziemskiego wahała się w granicach od 95 do 105 ha. Osada nie rozwinęła się w wieś, a maksymalna liczba mieszkańców w 1905 r. wynosiła 53 osoby, z tym, że niektóre opracowania podają, iż w latach 1903–1913 osada liczyła 41 osób. Na mapach powiatu poznańskiego wschodniego zaznaczano tu 5 do 6 wszystkich budynków z dworkiem i czworakami.

Słabe ziemie i niewielka powierzchnia

W tym cyklu artykułów przybliżających naszą historię, autor – Pan Antoni Kobza – opowiada Państwu o siedzibach właścicieli ziemskich na ziemi swarzędzkiej. Poznajmy zarówno historię samych budowli, jak i losy dawnych mieszkańców dworów i folwarków w okolicy Swarzędza. Dziś dzieje dworku w Nowym Dworze.

Budynek mieszkalny dawnych robotników folwarcznych (fot. A. Kobza).

Aleja prowadząca do dworu, 2011 r. (fot. A. Kobza).

majątku zniechęcały potencjalnych nabywców więc osada miała w swej historii niewielu właścicieli. Pierwszym była wspomniana kapituła katedry poznańskiej, ale tylko do czasu konfiskaty majątków kościelnych przez zaborcze Prusy, po 1796 r.

Drugim właścicielem majątku stało się więc państwo pruskie, a w jego imieniu zarząd sprawowała ekonomia poznańska w osobie Piotra Retza. Po 1836 r. zarządem m. in. nad folwarkiem Nowy Dwór zajmowała się utworzona wówczas ekonomia swarzędzka. Prawdopodobnie, przez cały czas Nowy Dwór oddawano w dzierżawę, ale nazwiska dzierżawców nie przetrwały do czasów współczesnych.

Dopiero w 1876 r. pojawiła się informacja, że zarządcą Nowego Dworu w imieniu ekonomii swarzędzkiej jest niejaki Handke, nie podając jego imienia.

W latach 1889 - 1892 administratorem był Rudolf Handke. Nieliczne informacje z lat 1889 i 1902 podają, że właścicielem folwarku jest browarnik i właściciel ziemski Herman Handke. Z kolei właścicielem pobliskiej cegielni i browaru w 1891 r. (gdzie?) był Otto Handke, który wspomniany jest także w 1892 r. jako inspektor gospodarczy (zarządca) folwarku Nowy Dwór. Przypuszcza się, że wszystkie wspomniane osoby były ze sobą spokrewnione.

W 1905 roku Handke sprzedał folwark ziemskiej spółce z siedzibą w Berlinie (Bodenkulturgesellschaft GmbH.), a w jej imieniu folwarkiem zarządzał Richard Fahnert. Około 1907 r. majątek został sprzedany pruskiej komisji kolonizacyjnej (zarządca

– Ernst Schütze), a pięć lat później kupił go Fritz Marks.

Po zwycięskim powstaniu wielkopolskim (1918-1919) i odrodzeniu się państwa polskiego, Nowy Dwór przejął skarb państwa, który powierzył nad nim zarząd Grzegorzowi Horodecznemu.

W 1926 r. folwark został sprzedany Apolonii Kreutz, która trzymała go do wybuchu II wojny światowej, a może i dłużej. Po klęsce Niemiec, władze PRL skonfiskowały folwark i rozdzieliły ziemię między dotychczasowych robotników folwarcznych. W latach 50-tych XX wieku w Nowym Dworze założyli oni Rolniczą Spółdzielnię Produkcyjną. Wobec słabych rezultatów gospodarowania, RSP w Nowym Dworze przyłączono w 1979 r. do znacznie większej i prężnie działającej RSP w Paczkowie.

Po przełomie ustrojowym w Polsce, w roku 1991 parcelanci z Nowego Dworu zaczęli wycofywać swoje udziały z rolniczej spółdzielni i spowodowali jej rozwiązanie. Swoje działki ziemi, dawni spółdzielcy sprzedali prywatnym firmom powstającym lawinowo na obrzeżach Poznania.

Dworek

Siedzibą właścicieli każdego majątku, a także jego zarządców był dwór lub dworek - niekoniecznie pałac czy efektowna willa. W przypadku Nowego Dworu mamy do czynienia z dworkiem bardzo skromnym, który został pobudowany prawdopodobnie przez Fritza Marksa przed wybuchem I wojny światowej. Można przypuszczać, że wybudowano go na miejscu siedziby

wcześniejszych zarządców majątku lub ich właścicieli, albo rozbudowano starą siedzibę funkcjonującą w XIX wieku.

Obecnie jest to budynek parterowy, na planie prostokąta, przykryty dachem naczółkowym. Od południowego wschodu przylegało do niego podwórze folwarczne otoczone przez zabudowania gospodarcze (stajnie, obory, chlewy, stodoły).

Od strony północno zachodniej znajdował się niewielki park dworski schodzący łagodnie do dolinki rzeki Główniej. Park poprzedzał ogród warzywny i sad. W późniejszym czasie, gdy właścicielką była Apolonia Kreutz, pojawiła się akacjowa aleja prowadząca od dworu do drogi Poznań – Gniezno.

Po reformie rolnej, część robotników rolnych mieszkała nadal w czworakach, a część zamieszkała w byłym dworku. Po przełomie politycznym w Polsce 1990r. mieszkańcom umożliwiono wykup zajmowanych do tej pory służbowych mieszkań. Nowi właściciele starali się powiększyć zajmowane mieszkania i dobudowywali dodatkowe pomieszczenia, m.in. łazienki. W konsekwencji niewyszukany architektonicznie dworek został jeszcze bardziej zniekształcony różnymi przybudówkami.

Mieszkańcy parterowego dwojaka także powiększyli swoje mieszkania nadbudowując piętro.

Obecnie nazwa Nowy Dwór powoli odchodzi w zapomnienie ponieważ po wchłonięciu przez Janikowo Górne – zabudowania dawnego Nowego Dworu przemianowano niesłusznie na ul. Latawcową (1995 r.).

Antoni Kobza